

ŞAH ABBAS:
İRAN'I YENİDEN ŞEKİLLENDİREN
HÜKÜMDAR
SHOLEH QUINN

VakıfBank Kültür Yayınları: 0082

Tarih: 0025

ŞAH ABBAS:

İRAN'ı YENİDEN ŞEKİLLENDİREN

HÜKÜMDAR

SHOLEH QUINN

Özgün adı

Shah 'Abbas

The King Who Refashioned Iran

Türkçesi

Zeliha Yılmaz

Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Hüseyin Yorulmaz

Tasarım ve Yayın Kimliği

Bülent Erkmen

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulama

Faruk Özcan

Kitap Editörü

Dr. Mehmet Yılmaz Akbulut

Son Okuma

Ömer Uzunağaç

VakıfBank Kültür Yayınları

Büyükdere Caddesi

No: 97 – Kat 4

Şişli 34394 İstanbul

Telefon: 0 212 354 5730

www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr

Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2020

© Sholeh Quinn 2015

ISBN 978-605-7947-89-5

Kitabın Türkçe yayın hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

This translation of Shah 'Abbas: The King who Refashioned Iran is published by VakıfBank Kultur Yayinlari by arrangement with Oneworld Publications.

Baskı

Ofset Yapımevi

Şair Sokak No: 4, Çağlayan Mahallesi,

34410 Kağıthane, İstanbul

Telefon: 0 212 295 86 01

Sertifika No: 45354

1. Baskı: Aralık 2020

ŞAH ABBAS:
İRAN'I YENİDEN
ŞEKİLLENDİREN
HÜKÜMDAR

SHOLEH QUINN

TÜRKÇESİ
ZELİHA YILMAZER

SHOLEH QUINN

Doktora çalışmasını 1993'te Chicago Üniversitesinde tamamlayan yazar California Üniversitesi, Merced'de doçent olarak çalışmaktadır. Safevi tarihi üzerine çalışmalarını yoğunlaştıran Quinn'in araştırma alanı 16 ve 17. yüzyıllarda Safevi hanedanlığındaki tarih yazımı ve vakayinameler üzerine yoğunlaşmaktadır.

ZELİHA YILMAZER

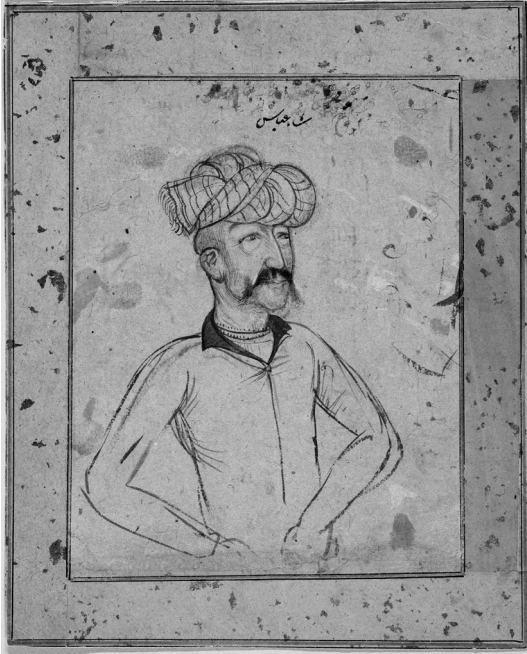
1984, İstanbul doğumludur. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Arkeoloji bölümü mezunudur. İthaki Yayınları'ndan çıkan *Akademik Yaşam İçin Anahtar Kelimeler* ve Vakıfbank Kültür Yayınları'ndan *İbn Tufeyl: Aklın Yaşamı* adlı kitapları çevirmiştir.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	15
Önsöz	17
1 TARİHSEL ARKAPLAN.....	21
Safevîler: Sufi Tarikatı	23
Sufi Tarikatından Yönetici Hanedanlığına	26
İsmail'den Sonra	30
Kızılbaş Kültürü ve Toplumu	32
Şiîliğin Uygulanması	33
Erken Dönemde Meşruiyet, Güç ve Hâkimiyet Kavramları	34
İran ve Dünya: Kısa Bir Bakış	37
2 ERKEN DÖNEM 1571-1598	39
Yakın Tarihsel Bağlam: Şah II. İsmail ve Muhammed Hüdâbende Dönemleri	41
Şah Abbas'ın Doğumu	42
Abbas Mirza'yı Tahta Çıkartmak İçin İlk Denemeler	43
Abbas Mirza'nın İkinci Defa Tahta Çıkması	45
Şah Abbas İktidarda	45
Şah Abbas ve Kızılbaşlar	46
Dış Tehditler: Osmanlılarla Barış	49
Dış Tehditler: Babürlerle İlişkiler	50
Gilan ve Mazenderan	51
Yeni Gulâm Ordusu	52
Şah Abbas ve Tasavvuf Tarikatları	54
Dinî Sapkınlıkların Baskılanması: Noktavîler	57
Şah Abbas'ın Kısa Süreliğine Tahtı Kaybetmesi	60
Şah Abbas ve Siyasi Meşruiyet	61
“Sahibkırân'ın Büyük Efendisi” Olarak Şah Abbas.....	65

3 NİFS-1 CİHÂNI İNŞA ETMEK 1598-1612	69
Cihân Meydanının Bir Resmi	73
Şah'ın Sarayı	75
Saltanat Camii	77
Şeyh Lütfullah Camii	79
Kayseriye Çarşısı	80
Vakıflar	81
Sosyal Dönüşümler: Ermeniler ve Yeni Culfa	82
Sosyal Dönüşümler: İran'da Safevî Hanesi	86
Genel Ekonomi Siyaseti ve Ekonomik Tedbirler	87
Şah Abbas İsfahan'da	88
4 İSFAHAN'DA DİN VE İKTİDAR	89
Meşhed'e Yürüyerek Hac Yolculuğu	91
Şah Abbas ve Âmilî Uleması	94
Ortodoks Şiîliğini Sistemleştirme: Şeyh Bahâî	95
Cuma Namazı Meselesi	97
İsfahan Okulu	99
Şah Abbas ve Hıristiyanlık	101
Din ve Hükümranlık	107
5 DÜNYANIN BİR YARISINDAN DİĞER YARISINA:	
SAVAŞ VE DİPLOMASİ	111
Ateşli Silahlar	113
Horasan Savaşı: Şah Abbas ve Özbekler	115
Seferin Anlatısı	116
Özbeklere Karşı Savaş	116
Şah Abbas'ın Avrupa Diplomasisi	119
Osmanlı Karşıtı İttifak	120
İpek Yolununun Rotasını Değiştirmek	122
Şah'a Giden Seyyahlar	125
Batı Cephesi: Şah Abbas ve Osmanlılar	126

6 ŞAHLİĞİN HİZMETKÂRI OLARAK SANATLAR	129
Yeni Sanat Tarzları	132
Yeni Bir Görsel Kimlik	133
Hattatlar ve Ressamlar	134
Sadık Bey Afşar	134
Ali Rızâ-yi Abbâsî	135
Mir ‘imâd	136
Rızâ-yi Abbâsî	137
Diplomasi ve Hediyeleşme Sanat	139
Han ‘Alam’ın Büyükelçiliği	140
Pierpont Morgan Resimli İncili	141
Ülke İçinde Hediyeleşme	144
7 SON SAFHA: 1612–1629	147
Eşref ve Ferahâbâd	149
Gürcistan Seferleri	150
İpek İhracatının Tekeli	151
Hürmüz’de Zafer	152
Kandahar’ın Alınması	154
Bağdat’ın Alınması	156
Tahtın Varisi	157
Şah Abbas’ın Ölümü	158
Veliâht ve Cenaze	159
SONUÇLAR	161
Okuma Önerileri	165
Kaynakça	169
Dizin	179

ŞAH ABBAS'IN PORTRESİ (YAKLAŞIK 1617).

MEŞHUR RESSAM BİŞENDÂS'A AİT OLDUĞU DÜŞÜNÜLMEKTEDİR. MÜREKKEP VE

OPAK SULU BOYA İLE ÇİZİLMİŞTİR (19.5 X 15.6 CM)

HARVARD SANAT MÜZESİ/ARTHUR M. SACKLER MÜZESİ,

STUART CARY WELCH, JR., 1999.304 NUMARALI HEDİYESİDİR.

FOTOĞRAF: IMAGING DEPARTMENT © PRESIDENT AND FELLOWS OF HARVARD

COLLEGE

Kocam Stephen N. Lambden'e

KISALTMALAR

Carmelites: A Chronicle of the Carmelites, 2 cilt.

Della Valle: *Pietro Della Valle, Italian edition/İngilizce çevisi*

CHIr: *Cambridge History of Iran*, cilt 6

EIR: *Encyclopaedia Iranica online*

EI2: *Encyclopedia of Islam*, İkinci Edisyon, online

TAA: Iskandar Beg Munshi, *Tarikh-i alam-ara-yi 'Abbasi*,
Farsça yayın/İngilizce çeviri

TEŞEKKÜR

Bu kitap projesine, bazı arkadaşlarım ve meslektaşlarım çeşitli veçhelerden destek oldular. Serinin editörü Patricia Crone'a, bana bu kitabı yazmayı teklif ettiği için minnettarım. Taslak metnin ilk iki bölümünü okudu ve hastalığı daha fazlasını yapmasına engel olmadan önce eleştirel geri bildirimlerini itinalı şekilde sundu. Zaman ayırıp destek verdiği için ona müteşekkirim. Rudi Matthee tüm taslak metni iki kez okuyup oldukça faydalı yorum ve önerilerde bulundu. Ernest Tucker da yardımını esirgemeyip taslak metni okudu ve bana yararlı tavsiyeler verdi. Tüm hatalar ve gözden kaçan noktalar tabii ki tamamen benim sorumluluğumdadır. Taslak metni okuyanlara ek olarak, *Oneworld Yayınları*'ndan Novin Doostdar ve Juliet Mabey her zaman teşvik edici oldular ve yine *Oneworld*'den James Magniac ve Laura McFarlane de ziyadesiyle yol gösterici ve yardımcı oldular. Taslak metnin üzerinde özenle çalışan Kathleen Mc Cully'ye de müteşekkirim. Ayrıca, Arthur M. Sackler Müzesi'nden Mary McWilliam'a ve müze çalışanlarına, Harvard Üniversitesi Sanat Müzeleri'ne, kitabın iç kapağındaki Şah Abbas çizimini temin etmeme yardımcı olmalarından dolayı teşekkür ederim.

Kitabın hazırlanma sürecinde cesaret, moral veren ve/veya yardımcı olan arkadaşlarım ve meslektaşlarım var: Susan Amussen, Shahzad Bashir, Kate Campbell, Massumeh Farhad, Marvin Fletcher, Katherine Jellison, Ruth Mostern, Kurt Schnier ve Mark Stein. Ailem olmadan bu kitabı asla tamamlayamazdım. Robert ve Manijeh Quinn, yani annem ve babam, kız kardeşim Laleh Quinn ve eşi Doug Nitz'in de olduğu gibi her zaman teşvik

edici ve destekleyici oldular. Uzman olmayan okuyucular olarak hem babam hem kız kardeşim taslak metni okudular ve faydalı öneriler sundular. Son olarak, eşim, Stephen Lambden da taslak metni okudu ve harika yorumlarda bulundu. Daimî duygusal desteği, nezaketi ve sağlık açısından kötü olduğu durumlarda bile engin bilgisini cömertçe paylaştığı için ona ne kadar teşekkür etsem azdır.